

Naslovna ilustracija simpozija je delo Lile Prap.

ževnost. Bralni razvoj otrok, učencev in dijakov preučujejo različne stroke, zato je bil tudi nabor referentov zelo pester, kar so že ob odprtju ugotavljali govorci, red. prof. dr. Gorazd Bajc, prodekan za znanstvenoraziskovalno dejavnost, izr. prof. dr. Blanka Bošnjak, predstojnica Oddelka za slovanske jezike in književnosti UM FF, in izr. prof. dr. Mira Krajnc Ivič, predsednica Slavističnega društva Maribor. Slavnostni govornik je bil pisatelj Feri Lainšček, za literarni uvod je s pripovedovanjem poskrbela Vesna Radovanovič.

Predstavitve referatov so bile razdeljene v sedem širših sklopov: teorije multimodalnosti in z njimi povezanih slikanic, gledaliških in filmskih predstav za mlado občinstvo; pomen otroških in mladinskih klasičnih besedil in njihovo pojavljanje v drugih medijih; predstavitve avtorskih poetik in posameznih del iz zakladnice otroške in mladinske književnosti; priredbe za otroke in mladostnike z različnimi oviranostmi; poti in stranpoti pri prevajanju otroških in mladinskih literarnih del v slovenščino; jezikovne posebnosti v literarnih besedilih; didaktika književnosti.

Pokazalo se je, da bi morala strokovna javnost, sestavljena iz različnih strok, sodelovati pri oblikovanju kakovostnih bralnih priporočil za branje otroškega in mladinskega leposlovja in informativne literature za različne starostne skupine v vseh položajih učenja

(na formalni, neformalni in informalni ravni), pri čemer je nujno upoštevanje literarnozgodovinskih, literarnoteoretičnih in literarnoreceptijskih načel.

Prav tako smo referenti in referentke poudarjali nujnost strokovnega dialoga ob utemeljevanju in še posebej ob uvažanju relevantne terminologije.

■ RED. PROF. DR. DRAGICA HARAMIJA

POROČILO O IZBORU ZA DESETNICO 2024

Mariborska knjižnica, v okviru te Maja Logar in Marta Novak iz Službe za obdelavo gradiva, je na pobudo Društva slovenskih pisateljev 24. 1. 2024 podala sezname mladinskih knjig, ki so izšle med 1. 1. 2021 in 31. 12. 2023. Hkrati je bil pridobljen seznam članov Društva slovenskih pisateljev, teh je bilo na navedeni datum 330.

Na seznamu, ki je bil oblikovan po avtorjih za vsa tri leta hkrati, je bilo 1354 knjig.

Postopek priprave seznama: Najprej so bile s seznama izločene knjige tistih avtorjev, ki niso člani društva. Pri članih društva so bili izločeni ponatisi, ponovne izdaje knjig, antologije in izdaje knjig v tujih jezikih. Izločeno je bilo tudi tisto gradivo članov društva, ki ne sodi med leposlovje (informativne knjige) ter knjige, ki so bile za nagrado desetnica že nominirane. Izločene so tudi vse knjige članov žirije za desetnico, ker s knjigami ne morejo kandidirati za nagrado. Kriterije, zapisane v Statutu o nagradi desetnica, v letu 2024 izpolnjuje 132 knjig.

Komisijo za nagrado desetnica 2024 sestavljajo: Igor Bratož, Mateja Gomboc, Petra Kolmančič, Tomo Podstensek, Magdalena Svetina Terčon (predsednica).

Naslovnice
nominiranih del za
desetnico 2024

UTEMELJITVE NOMINIRANIH DEL ZA DESETNICO 2024

(avtorji so navedeni po abecednem redu):

Irena Androjna: *Modri otok*.

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2021
(Knjižnica Sinjega galeba; 350).

Fantazijsko-pustolovski roman, ki se poigrava tudi s kriminalko, je postavljen na izmišljen otok z imenom Modri otok, na katerem skupina najstnikov preživlja poletne dni na raziskovalnem taboru. Ernest, Adrijan in Lena sestavljajo etnografsko skupino. Ker njihovega mentorja še ni, se na raziskovanje odpravijo na lastno pest. Spoznajo skrivnostno vrstnico Mariso, prebivalko otoka, s katero pa se zgodba začne zapletati in se realistično dogajanje spremeni v fantazijsko, na trenutke celo srhljivo. Črni galeb, alabastrni morski konjiček, šesterokraka zvezda svarica in nenavadno spreminjanje krajine nas povedejo v razgibano in napeto zgodbo, ki bi se razpletla mirneje, če njihovega mentorja sploh ne bi bilo na otok.

Jana Bauer: *Čarobna omara*.

Ilustrirala Ana Košir. Ljubljana:
KUD Sodobnost International, 2023
(Zbirka Gugalnica).

Jana Bauer se v besedilu spogleduje z ljudskim slovstvom, ki ga prepleta z realistično vsebino. Osrednji lik zgodbe

je večno nezadovoljna mlada kraljična. Starša ji ne moreta uresničiti nobene želje, čeprav se na vso moč trudita. Tako za nek rojstni dan dobi čarobno omarico, ki naj bi ji uresničila šest želja, a je ne zna prav izkoristiti. Čarobna omarica namreč zadnjo željo uresniči mlademu pažu, ki si zaželi čistih jezer, žuborečih rek, visoko zasneženih gora, zelenih planot, rodovitnih ravnin, kraških jam in celo košček morja, kar je izraženo kot razlagalna pripovedka o Sloveniji, kraljična pa se zadovolji s plastično vrečko. In kaj povzroči zaplet? To, da grajski čarovnik, ki živi na vrhu najvišjega stolpa s tristo petinštiridesetimi stopnicami, slabo sliši. A tudi kraljična skozi zgodbo, dozori, saj je končno pohvalila borovničevo pogáč, ki jo je kuharica pekla ves ljubi dan.

Milan Dekleva: *Pesmi na recept*.

Ilustriral Jaka Vukotič.

Jezero: Morfemplus, 2023.

Pesmi na recept prinašajo duhovito poezijo z izvirno motiviko, ki na vznemirljiv način nagovarja in izziva bralčevo domišljijo. Slogovno in motivno raznolike pesmi so polne domiselnih besednih iger, jezikovnih invencij in paradoksov. Mlade bralke in bralce nagovarjajo k ustvarjalnemu razmišljanju ter drugačnemu pogledu na svet. Razpoloženje je v glavnem igrivo in hudomušno.

Posebna odlika te poezije je, da odkriva svet in dogajanje z zabavne plati, pogosto tudi s perspektive nonsensa v smislu igranja z jezikovnimi možnostmi, spreminjanja pomenskih odnosov ali z nesmiselno kombinacijo sicer razumljivih besed in predstav (npr. prince-skini vetrnici, primarij žvrkljanja, presna pesem). Pesmi so napisane v svobodni obliki, nekaj je tudi rimanih pesmi v kiticah. So spevne, ritmične, zvočne in polne zanimivih aluzij, ki mladim bralcem in bralcem pomagajo ugledati ali razumeti pojave iz vsakdanjega življenja na drugačni ravni. *Obstajajo mojstri ostrih, pekočih, sladkih in srce trgajočih besed* pravi prvi verz Strupene pesmi. Milan Dekleva je zagotovo mojster vseh teh ter še številnih drugih besed.

Neli Filipič: *Kdo je kriv, da je zima bela in druge zgodbe.*

Ilustrirala Ana Zavadlav.

Maribor: Založba Pivec, 2022.

Šolarka Eva je marsikaj, a najbolj si želi postati detektivka, ki bi lahko pomagala, če bi se morda izgubila predsednica države ali pa babica, ki bi pozabila, kje ima dom, tudi tatovom in njihovemu skriteму plenu bi prišla na sled. Odlično opremljena z daljnogledom in štirinožnim pomočnikom je neustavljiva in se poganja iz ene pomembne dogodivščine v drugo, vmes ugotovi, da bi lahko bila tudi zdravnica, sploh pa ji idej za karkoli nikdar ne manjka, vsi njeni načrti pa so utemeljeni s prav posebno logiko. Deklica z neusahljivo iznajdljivostjo, duhovitostjo in izvirnostjo preprosto očara.

Nejc Gazvoda: *Fant iz papirja.*

Ilustrirala Hana Jesih.

Novo mesto: Hibird Books, 2021.

Knjiga Nejca Gazvode z ilustracijami Hane Jesih elegantno, poetično in nadvse prepričljivo govori o tem, da so

čudežni trenutki zmeraj za vogalom, zmeraj so tik pred tem, da se zgodijo, pa čeprav se zdijo nemogoči ali pa so celo prepovedani, kot je prepovedana ljubezen med fantom iz papirja in deklico iz črnila. *Fant iz papirja* je na prvi pogled lahko zgodba o sprejemanju različnosti, a govori tudi o tem, da je treba včasih steči na streho hiše, si upati in ukrepati. Pri tem je zelo dobro vedeti, da je včasih povsem v redu, če se črnilo razlije, ker se le tako lahko združita navidez nezdržljiva svetova – in se kar sama od sebe napiše lepa zgodba o ljubezni.

Manica Klenovšek Musil: *Prijateljci.*

Maribor: Založba Pivec, 2022.

Slikanica – krpanka govori o medsebojnih odnosih. Fragmentarna zgodba predstavi skupino prijateljev, ki se z avtobusom peljejo v šolo, lahko pa vožnjo razumemo tudi kot pot učenja o sebi in drugih. Pozornost se osredotoči na prijateljstvo med Elo in Piko. Vendar pride med najboljšima prijateljicama do razdora – Pika Eli ukazuje, jo graja in ji ne dovoli, da bi se družila s prijateljicami po lastni izbiri. Elo stiska privede do samoizpraševanja in odločitve, da prijateljici prepove nasilje nad sabo. Tako prijateljici (p)ostaneta (spet) najboljši, saj se tudi Pika reši uničujoče ukazovalnosti. Avtorska slikanica je privlačna na pogled in bogata tako po estetskosti kot po sporočilnosti.

Gaja Kos: *Nočni obisk.* Ilustrirala

Ana Zavadlav. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2022 (Zbirka Velike slikanice).

Nočni obisk je nadaljevanje slikanice *Obisk* Gaje Kos in Ane Zavadlav o prijateljstvu in midsosedskih odnosih med lenivci in tapirji, ki je bila nominirana za desetnico leta 2020. Slikanica *Nočni obisk* poudarja pomen in vrednote medsebojnega sodelovanja in pomoči. Dogajanje je atraktivno in

slikovito ter kljub glavnemu liku, le-nivcu Smrču, ki je bolj počasne sorte, razgibano in dinamično. Zanimivi neologizmi (če nekje od zgoraj padajo palačinke, se reče, da *palačinkuje*, ko dežujejo piškoti, *piškotuje*) še dodatno popestrijo pripoved, ki jo odlikujejo tudi iskrivi dialogi in dejstvo, da je podana brez odvečnega besednega balasta. Pripoved gre z roko v roki z imenitnimi ilustracijami Ane Zavadlav, ki približajo živalski svet ter dnevno ali nočno vzdušje visoko v krošnjah, pod drevesi ali v vodah eksotičnega gozda.

Vinko Möderndorfer: Švrk: res huda pasja biografija. Ilustrirala Eliza A.

Dob: Miš založba, 2023 (Zbirka Čiv).

Vinko Möderndorfer s prvoosebnim pripovedovalcem popelje bralca v zgodbo iz pasje perspektive. Kot se za vsako biografijo spodobi, Švrk na začetku razkrije nekaj podrobnosti iz svoje ne zmeraj lahke preteklosti, nato pa bralec spremlja, kako v zavetišču spozna Primoža in si ga izbere za svojega skrbnika. Obstaja samo ena velika, a z nekaj truda, prijaznega cviljenja in dolgih pasjih pogledov premagljiva težava – kako prepričati dečkovo mamo, da bosta psa obdržala. V drugem delu pripovedi, ko se literarni liki združijo v protestu proti zaprtju zavetišča za živali, pa delo brez nadležnega moraliziranja opozori še na pomen solidarnosti, družbenega angažmaja in delovanja v skupno dobro. Knjigo odlikuje izredno dinamično dogajanje, ki se uravnoteženo spaja s prikazom toplih medosebnih odnosov, med katerimi že zaslutimo tudi zametke prvih najstniških simpatij.

Anja Štefan: Mišji ženin. Ilustrirala Ana Zavadlav. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2023 (Zbirka Velike slikanice).

Tudi v tem besedilu Anja Štefan sledi zakonitostim ljudskega izročila, ki

se kaže v številu tri in v tem, da dobro premaga zlo. Tri miške se odločijo, da si bodo poiskale ženina – in to – najboljšega. Prva si je nadela rdečo pentljo, druga se je odela v svilo in čipke, tretja pa si je za uho zataknila marjetico. Polne radosti naletijo na mačka, ki jim je bil zelo všeč, a je pojedel prvo in drugo miško. Za lepim videzom se namreč skriva strašno srce. Tretja pa je imela več sreče, saj je srečala mladega mišjaka, ki ji je bil takoj pripravljen pomagati. Z dolgo močno travo je požgečkal mačka pod smrčkom, ta pa je kihnil, tako da sta mu iz gobčka zleteli miški, ki ju je pojedel. Po teh zapletih je tretja miška našla ženina in je »vse prišlo na pravo mesto.«

UTEMELJITEV ZA NAGRADO DESETNICA 2024

Nataša Konc Lorenzutti: Jutri bom siten kot pes. Ilustriral

Igor Šinkovec. Ljubljana: KUD Sodobnost International, 2023.

Nataša Konc Lorenzutti (1970) je diplomirala na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo v Ljubljani, na oddelku za dramsko igro in umetniško besedo, kjer je leta 2010 končala tudi magistrski študij umetniške besede z nalogo *Plasti ustvarjene besede v pisni in govorni podobi avtorske proze*. Med leti 1993 in 1999 je bila kot igralka angažirana v dveh slovenskih poklicnih gledališčih, od leta 1999 pa se posveča pisanju za otroke in mladostnike. Od leta 2006 do 2020 je bila delno zaposlena na umetniškem oddelku Gimnazije Nova Gorica, kjer je kot profesorica gledaliških predmetov z dijaki uprizorila več predelav in avtorskih dramskih del. Od leta 1999 ima status, od leta 2020 pa je polno samozaposlena v kulturi.

Doslej je avtorica izdala 28 knjig, od tega dvaindvajset literarnih del za otroke in mladostnike. Njena dela so bila večkrat nominirana za različne

nagrade (večernica, desetnica), je prejemnica priznanja zlata hruška in IBBY častne liste. Njena najpomembnejša dela za otroke in mladostnike so romana *Avtobus ob treh* in *Gremo mi v tri krasne* ter povesti *Zvezek in brezvezek*, *Nisem smrklja*, *Kdo je danes glavni*.

S stališča tematologije sodijo skoraj vsa besedila Nataše Konc Lorenzutti v realistične prozne vrste in se ukvarjajo z odnosi. V delih za mlajše bralce gre predvsem za družinske odnose, zlasti so predstavljeni odnosi med sorojenci, veliko komentarjev literarnih likov se dotika tudi staršev. Čeprav se jim zdijo ti včasih malenkostni, zadržti, celo vzkipljivi, vendarle otroški liki razumejo, da odrasle potrebujejo, ne nazadnje si celo priznajo, da potrebujejo omejitve in usmeritve. V besedilih za najstnike se fokus usmeri iz družinskih odnosov na medvrstniške, pri čemer avtorica na eni strani predstavlja krutost medvrstniškega nasilja, veliko več pa je iskrenih globokih prijateljstev, ki v nekem trenutku odraščanja pomenijo varnost. Ob veri so močno izpostavljene še nekatere druge vrednote, npr. strpnost, prijaznost, odkritost. Komična perspektiva daje literarnim likom in zgodbam iz vsakdanjega življenja nezbrisljiv pečat radoživosti in srčnosti.

Jutri bom siten kot pes je povest, ki po književni vrsti sodi v živalski realizem. Prvoosebni pripovedovalec, pes Aksel, je mešanec, ki ga je Metka Fišer izbrala v zavetišču. Živali in ljudje se nikoli ne pogovarjajo, kar je odlika te pripovedi, torej ne gre za fantastične elemente v zgodbi. Psi in druge živali se sporazumevajo med seboj v človeškem jeziku, da jih mladi bralec razume, hkrati pa je poudarjeno, da redki ljudje zmorejo razumeti živali, mednje sodijo profesor slovenščine Gašper Ažman (imenovan tudi Golaž, ker Akslu tako lepo diši), pasja varuška Cecilija Petek, po doma-

če knjižničarka Cilka (pozneje Akslova posvojiteljica), in veterinar Ernest Kos. Metka se vede do Aksla kot do človeka (vozi ga v varstvo, sam ne sme nikamor, njegova edina hrana so bio briketi, ogovarja ga kot otroka in on njo imenuje mamica, skupaj gledata televizijo ...). Vse, kar se je Aksel naučil o sebi in svetu, se je naučil z gledanjem televizije, vendar ko spozna, da je pes, kar zamaje njegovo identiteto in samopodobo, ugotovi (Konc Lorenzutti 2023: 49): »*Koliko novih stvari, ki obstajajo zunaj televizorja, sem že spoznal, odkar sem pes!*« Aksel zbeži od Metke, zateče se h Gašperju in njegovemu psu Beniju; kljub temu, da ga odpeljejo v zavetišče, Gašper drži obljubo in uredi, da ga posvoji Cilka. V zavetišču izve za svoj izvor in se sreča s sestrico. Ko se sprijazni s svojo pasjo identiteto – izkaže se, da mu tek, potepanje, lovljenje palice in čohljanje zelo prija – začne Aksel opazovati svet s pasje perspektive, npr. da je Cilkin sin učitelj športa, ki uči otroke pasjih veščin (tekanje, poskoki, igranje z žogo); mala Hana je imela nekaj časa pasje navade, ker je hodila po vseh štirih; mama deklc, ki sta posvojili njegovo sestrico Mimi, kaže nekaj znakov pasje pameti.

Avtoričina jezikovna inovativnost se kaže na besedni ravni, in sicer (1) pri prirejanju stalnih besednih zvez, npr. pes se usmili, za pasjo voljo, pasje vreme, pasja vročina; pri rabi komparacij, npr. smrdi kot pes, biti divji kot pes; pri rabi enakozvočnic, npr. kavalir – pasma in človek; pri besednih igratih, npr. kakšna pasma = pas ma; (2) pri predstavljanju človeških poklicev in karakterjev kot človeških pasem (vremenarji, veterinarji, gospodarji, kreteni ...); (3) pri Akslovem učenju novih besed izven televizijskega spomina, npr. kaj je park, gozd, jasa (trava je na kratko postrizena), zavetišče, tek, čip, mešanček, kas-tracija; spozna pa tudi prijetne reči, kot

npr. vonj in okus po čevapčičih, golažu in pasji radosti. Avtorica v delu uporabi tudi prepoznavne medbesedilne reference na slavne literarne pse; omenjeni so Lesi, Dingo, Runo, Kazan, Hektor.

In najpomembnejša Akslova spoznanja, ki mu jih predata Gašper in Beni? Da je za pse tek pravica; da se Metka ne bi smela vesti do Aksla kot do človeka, pa tudi do človeka se ne sme nihče obnašati kot do psa; da se smisel življenja kaže v eni dobri teti Cilki.

Podelitev nagrade je moderiral Ambrož Kvartič, v vlogi Desetnice je nastopila igralka Nika Manevski, saj je bil v program umeščen odlomek repertoarne uprizoritve predstave *Desetnica* Lutkovnega gledališča Ljubljana, ki so jo ustvarile mlade gledališke avtorice: Katarina Planinc kot avtorica lutk in likovne podobe ter Lucija Trobec kot režiserka in Luna Pentek kot dramaturginja, obe sta avtorici priredbe. Nastopila je tudi pevka zasedba Ptičjega studia, ki je izvedla pesem iz uprizoritve, avtorica pesmi je Lucija Lorenzutti. Poleg te so zapeli še nekaj starih ljudskih napevov. Pogovor z nagrajenko sem vodila Dragica Haramija, strokovna sodelavka žirije.

■ RED. PROF. DR. DRAGICA HARAMIJA

NAGRADA VASJE CERARJA 2024

Društvo slovenskih književnih prevajalcev je leta 2021 ustanovilo novo stanovsko nagrado za najkakovostnejše prevode mladinskih leposlovnih besedil iz tujih jezikov v slovenščino. Nagrada nosi ime po uglednem prevajalcu mladinske književnosti in uredniku Vasji Cerarju (1959–2006), ki je na založbi Mladinska knjiga, kjer je služboval, obogatil zbirke za mladino z naborom klasičnih in sodobnih del iz zakladnice svetovne literature, pri

čemer se je ozrl tudi po nam dotlej manj znanih književnostih. V slovensko književnost je uvedel sodobno mladinsko problemsko literaturo in tudi slovenske mladinske avtorje spodbujal k pisanju tovrstnih del. Vasja Cerar je bil tudi skrben in potrpežljiv mentor številnim prevajalkam in prevajalcem, ki jih je navdušil za prevajanje mladinske književnosti v želji, da se v Sloveniji ohrani, nadaljuje in nadgradi tradicija kakovostnega prevajanja za mladino, saj so dobro prevedena literarna dela pomemben dejavnik pri vzgoji mladih bralcev in njihove bralne pismenosti.

Ker nagrada za najbolj uspele prevode za mladino prebira med žanrsko raznovrstnimi deli, namenjenimi različnim starostnim skupinam, smo se na Društvu slovenskih književnih prevajalcev odločili, da jo podeljujemo v štirih kategorijah. Tako se izbor vsako leto osredotoča na dela, izdana v zadnjih štirih letih, in sicer v eni od naslednjih kategorij: slikanica, besedilo za mlade bralce do 12 let, strip za otroke in mladino ter besedilo za mlade bralce, starejše od 12 let. Med deli iz posamezne kategorije komisija za nagrado Vasje Cerarja pri DSKP poleg kakovosti in zahtevnosti presoja tudi pomen prevoda oz. prevodov znotraj prevodnega korpusa mladinske književnosti na Slovenskem ter specifično ciljnih bralcev.

Letošnja nagrada Vasje Cerarja se osredotoča na posebej izstopajoče prevode iz tujih jezikov v slovenščino, in sicer v kategoriji **prevodnega stripa za otroke in mladino**. Tričlanska komisija v sestavi Nada Grošelj (predsednica), Živa Čebulj (članica) in Mateja Seliškar Kenda (članica) je po več zasledanjih na sklepnih seji 2. aprila 2024 izbrala dva nominiranka in nominiranko. Za nagrado so se potegovali: **Izar Lunaček, Boštjan Gorenc – Pižama in Špela Žakelj**. Komisija je izbirala med pre-